ספרי׳ — **אוצר החסידים** — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי

שער שלישי

דבר מלכות

ויגש - ה׳ טבת

לא להתחשב בעולם - העולם כולו דורש שיהודי יהי׳ כבר במצב של גאולה

●

שיחות קודש

מכבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת
״אוצר החסידים״

770 איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה
מאה וארבע עשר שנה להולדת כ״ק אדמו״ר מלך המשיח שליט״א

מוקדש להתגלותו המיידית לעיני בשר של
כ״ק אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח שליט״א
למטה מעשרה טפחים ומתוך חיים נצחיים
ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו תיכף ומיד ממש

*

לזכות
החייל ב״צבאות השם״ **מנחם מענדל** שיחי׳
ליום הולדתו הרביעי ביום י״ג טבת ה׳תשע״ז
ולזכות
אחיו החייל ב״צבאות השם״ **לוי יצחק** שיחי׳
הוריו
הרה״ת ר׳ **יוסף חיים** וזוגתו מרת **חי׳ מושקא** שיחיו **נשיא**

*

נדפס ע״י זקניו
הרה״ת ר׳ **ישראל דוד** וזוגתו מרת **רונית** שיחיו **לוליאן**
הוו״ח ר׳ **אהרן** וזוגתו מרת **שושנה** שיחיו **נשיא**

*

הי׳ שותף בהפצת ״דבר מלכות״
להשיג השיחות, להקדשות ולפרטים נוספים טל.: **(718) 753-6844**
הוכן לדפוס ע״י
יוסף יצחק הלוי בן אסתר שיינדל

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

כתובתינו באינטרנט: http://www.torah4blind.org

שיחת אור ליום ה' פ' ויגש, ה' טבת* ה'תשנ"ב

– אחרי תפלת ערבית –

– תרגום מאידית –

א. יום זה ה' טבת קשור עם השחרור וה„פדיון שבויים" של הספרים והכתבים של רבותינו נשיאינו שבספריית אגודת חסידי חב"ד ליובאוויטש, שבנשיאותו ובהנהלתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

ו„הימים האלה נזכרים ונעשים גו'"[1] – שכאשר מגיע יום זה מדי שנה בשנה, אזי „נזכרים" ועי"ז „נעשים" אותם ענינים שנעשו ונפעלו בפעם הראשונה[2].

ועל פי דברי המשנה[3] „מצוה גוררת מצוה" (שקיום המצוה מביא את האדם (המקיים את המצוה) לקיים עוד מצוה, ובפרט ובעיקר – לקיים אותה מצוה עצמה) – שזהו כלל בנוגע לכל מצוה, עאכו"כ בנוגע לה„מצוה רבה"[4] דפדיון שבויים – הרי מובן, שהמצוה והענין של פדיון שבויים שנפעל ביום ה' טבת [שזהו מעין ובדוגמת הענין של פדיון שבויים בפשטות[5]], מביא („גוררת") שיקיימו (עוד מצוות, ובפרט ובעיקר) מצות פדיון שבויים, ובענין זה (של פדיון ספרים) עצמו:

בימים אלו ישנה „קבוצה" של ספרים, ביחד עם כתבי-יד המצורפים לספרים אלו, שממתינים לפדיון שבויים שלהם, שיוחזרו אל בעליהם האמיתי, הוא נשיא דורנו כ"ק מו"ח אדמו"ר, לשוב לד' אמותיו, שהן יחד עם הד' אמות דבית הכנסת ובית המדרש ובית מעשים טובים (וגמילות חסדים בפרט) – „בית רבינו שבבבל"[6].

ומכיון ש„מצוה גוררת מצוה" – הרי מובן עד"ז בנדו"ד, ש(קיום מצות) פדיון שבויים בה' טבת – מביא[7] גם את (קיום מצות) פדיון ושיבת הספרים וכתבי יד האמורים.

ויש להוסיף, שהענין האמור [ש„מצוה גוררת מצוה" – ממצוה אחת דפדיון שבויים למצוה שני' דפדיון שבויים] מודגש יותר כשמדובר אודות פדיון שבויים של ספרים:

---

*) היום בו „דידן נצח" באופן גלוי לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי) בנוגע לספרי וכתבי רבותינו נשיאינו שבספריית ליובאַוויטש.

1) לשון הכתוב – אסתר ט, כח.

2) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט. ולהעיר ממשנה ספ"ג דגיטין. שו"ת הר"י אירגס (בסו"ס מבוא פתחים) ס"ה בארוכה.

3) אבות פ"ד מ"ב.

4) ב"ב ח, ריש ע"ב. רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ח ה"י. וראה גם טושו"ע יו"ד ר"ס רנב.

5) דמובן, שגודל הענין שבמצות פדיון שבויים (שפודים ישראל השבוי ביד אוה"ע) הוא ג"כ בנוגע לכל ספר וספר בתורה – תורתו של הקב"ה – הנמצא בשבי' תחת ידי זרים. ובפרט שהתורה (כולל כל ספר בתורה) היא „חיינו ואורך ימינו" (נוסח ברכת „אהבת עולם" דתפלת ערבית – ע"פ נצבים ל, כ)*.

6) מגילה כט, א. וראה בארוכה סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 465 (לקמן ע' 399) ואילך, בענין מקדש מעט זה בית רבינו שבבבל.

7) ויש בזה גם הסיוע מהקב"ה – כהמשך לשון המשנה שם „שכר מצוה מצוה", שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת (ראה רע"ב, מדרש שמואל, ועוד), כולל ובעיקר – שיעשה מצוה זו עצמה.

---

*) ולהעיר ממאחז"ל (ברכות נז, א. וש"נ) „אל תקרי מורשה אלא מאורשה", ולכן „עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה" (סנהדרין נט, א).

להביא את 770 הביתה!

כל מי שהיה ב-770 אי פעם, זוכר בודאי את שלל הקובצים והעלונים המחולקים בכל ליל שבת קודש

כעת ניתן להשיג את חלקם ברשת האינטרנט, אצלך בבית!

קבצים גרפיים וקבצי טקסט:

דבר מלכות: שיחות כ"ק אד"ש מה"מ מהשנים תנש"א-תשנ"ב.

יחי המלך: קונטרס שבועי, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

המעשה הוא העיקר: לקט הוראות למעשה בפועל משיחות כ"ק אד"ש מה"מ (החל משנת תשמ"ח).

שיחות הגאולה: גיליון שבועי של ימות המשיח, בהוצאת "האגודה למען הגאולה האמיתית והשלימה".

מעיין חי: גיליון שבועי לילדים, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

האמונה הטהורה: גיליון שבועי בעניני אחרית הימים.

קבצים גרפיים בלבד:

לקוטי שיחות: שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ היו"ל לקראת כל שבת ב-770, על-ידי "ועד להפצת שיחות".

חדש לקוטי שיחות (מתורגם): שיחה מוגהת של כ"ק אד"ש מה"מ הנדפס בספרי לקוטי שיחות, בהוצאת "מכון לוי יצחק" בכפר חב"ד ב'.

להקהיל קהילות: גיליון שבועי מתורתו של משיח בעניני הקהלת קהילות בשבת, בהוצאת צא"ח העולמית, ניו-יורק.

קבצי טקסט בלבד:

פנימיות: ירחון לבני הישיבות, בהוצאת מרכז את"ה בארץ הקודש.

ליקוט ניגונים: שתי חוברות על הניגונים שניגן וביאר כ"ק אד"ש מה"מ, בהוצאת קה"ת (תשנ"ב).

דרך הישרה: (אידיש) קונטרס מיוחד לילדים, הכולל שיחות-קודש בעניני גאולה ומשיח.

לעבן מיט דער צייט: (אידיש) קטעים לפרשת השבוע מתוך הספר, בהוצאת ישיבת "אהלי תורה", ניו-יורק.

דבר תורה: (אידיש) דף שבועי לילדים, היו"ל על-ידי מוסד חינוך "אהלי תורה", ניו-יורק.

כמו-כן ניתן להוריד באתר את "קונטרס בית רבינו שבבבל"
ושיחת ש"פ שופטים ה'תנש"א
מדור מיוחד לספרים וחוברות באנגלית בעניני גאולה ומשיח!

האתר מנוהל ע"י הרה"ת ר' יוסף-יצחק הלוי שגלוב

וכתובתו: http://www.moshiach.net/blind

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

הוספה

משיחות ש"פ ויגש ה'תשמ"ז

יש להכריז ולפרסם שבימינו אלה נמצאים אנו בזמן (ומקום) מיוחד, אשר, לא נותר בו אלא ענין אחד ויחיד – וחייב אדם לומר בלשון רבו[84], כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר[85] עמדו הכן כולכם, לבנין ביהמ"ק העתיד בביאת דוד מלכא משיחא.

84) ברכות מז, א. וש"נ.
85) במכתבו – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"ב שצז, ב. אגרות-קודש שלו ח"ד ע' רעט.

*

השלמות לשיחות דלעיל

בס"ח, ע"ד ההכרזה "עמדו הכן כולכם", לבנין ביהמ"ק והגאולה:

לכאורה, יכול לבוא מישהו ולטעון: דיבורים אלו הם "ווילדע רייד", אשר, בכל הזמנים והדורות שלפנינו לא נאמרו, ומה מדברים לפתע דיבורים כאלו, כיצד יגיב העולם לשמע דיבורים כאלו?!

ובכן, לכל לראש צריכים לדעת שאין מה להתפעל מהעולם, מה יאמרו וכו'; מכיון שכן הוא האמת ע"פ תורת אמת, יש להכריז על כך באופן גלוי.

ויתירה מזה — המצב כיום הוא שגם העולם מוכן לקבל זאת, צריכים רק לבוא ולומר באופן גלוי.

ועד"ז כאשר נשמעת טענה בעולם ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא"[1] — אזי צריכים לומר בפירוש את המציאות האמיתית ע"פ תורה, ואין מה לחשוש כיצד תהי' התגובה כו', מכיון שהעולם מוכן לקבל את הדברים.

וכמו כן כאשר עושים אסיפות כדי לדרוש ולחקור בנוגע לאופן ההנהגה של העם היהודה — אין מה להתפעל כו', ואדרבה, צריכים לומר להם בפשטות שיעיינו ב"בייבל" (דבר המקודש גם אצלם), בדבריו של ישעי' הנביא[2] אודות ענינו של עם ישראל — "עם זו יצרתי לי (למען) **תהלתי יספרו**"!

וכאמור, העולם נמצא במצב כזה שהוא מוכן לקבל דברים אלו; צריכים רק לאומרם, בדברים היוצאים מן הלב[3], שאז, פועלים הדברים פעולתם, ובאופן שהפעולה היא בדרכי נועם ודרכי שלום, מבלי שיהי' צורך לבטל איזו התנגדות (ועאכו"כ שאין צורך במלחמה) — כפי שראו במוחש כל אלו שעסקו בזה.

1) תענית ה, ב. 2) ישעי' מג, כא. 3) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.

בלתי מוגה

ספרים של תורה הם ענין של חכמה[8] [ובזה גופא – חכמה קדושה, חכמת התורה]. ומזה מובן, שכל ספר בתורה נוגע גם לכל שאר הספרים, כי על־ידי הלימוד והידיעה בספר זה נעשה הוספה בהבנה והשגה של שאר הספרים.

וכמו"כ בנוגע לענינו: היות שהשלימות דלימוד הספרים שלפנ"ז (שפדיונם נפעל בה' טבת) תלוי' בלימוד הספרים הנמצאים לע"ע בשבי', נמצא, ששלימות הפדיון של ספרים אלו[9] (בה' טבת) – כאשר זה מביא לפדיון של הספרים האמורים (וכל שאר הספרים) אשר ממתינים עדיין לפדיונם.

[ובפרט ששניהם חלק מספרי' אחת – ספריית אגו"ח חב"ד שבנשיאותו דכ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו].

ב. ועוד וג"ז עיקר (ואדרבא – הוא העיקר):

המצוה של פדיון שבויים (בה' טבת) – פועלת (ע"ד „מצוה גוררת מצוה") גם את אמיתיות ושלימות הפדיון שבויים ע"י הקב"ה – הפדיון של כל היהודים (וכל עניני תורה וכל הענינים כולם) מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה.

ויש להוסיף, שגם ענין זה (השייכות של פדיון שבויים להגאולה) מודגש במיוחד בנוגע לפדיון שבויים של ספרים – כידוע[10], שענין הגאולה תלוי בפדיון (הבירור וזיכוך והעלאה) של כל ניצוצי קדושה שנמצאים עכשיו „בשבי'" בהעלם והסתר של העולם; ומאחר שכל הענינים מתחילים ונמשכים מהתורה[11] – מובן אפוא, שהכח לזה בא מענין שדוגמתו בתורה – הפדיון של עניני תורה המצויים בשבי'.

ג. נקודה נוספת בהשייכות של ב' ענינים אלו:

הפדיון שבויים ונצחון הספרים האמיתי הוא, כמובן ופשוט, דוקא כאשר עי"ז ניתוסף אח"כ עוד יותר בלימוד ספרים של תורה[12] [כולל בעיקר – בהלימוד בספרים אלו]. מזה מובן, שיום ה' טבת צריך להביא עמו חיזוק והוספה בלימוד ספרים של תורה, מתחיל מה„ספר"[13] הראשון בתורה שבע"פ – ספר המשניות.

ועפ"ז מובן יותר איך פדיון הספרים מביא לידי הפדיון הכללי דהגאולה – כמפורש בפסוק[14] „ציון במשפט תפדה גו'", ז.א. שעל־ידי לימוד התורה [שבזה מתבטא כנ"ל אמיתיות הנצחון ופדיון הספרים] – נפעלת הפדי' של „ציון". ובפרט ע"י לימוד הספרים[15], מתחיל

8) כמ"ש (ואתחנן ד, ו) „כי היא חכמתם ובינתכם לעיני העמים".
9) שעיקר מטרת ותכלית פדיונם היא הלימוד בהם, כדלקמן ס"ג.
10) תו"א וישב כז, ד. ובכ"מ.

11) ראה ב"ר בתחלתו. זח"א קסא, ריש ע"ב.
12) ראה בארוכה שיחת ש"פ ויגש ה' טבת תשמ"ח (סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 184 ואילך). ושם, שאף שהעיקר והכלל הוא ספר תורה, מ"מ כדי שיהי' הלימוד בפועל („ולמדה גו' שימה בפיהם" (וילך לא, יט)) צריך ללמוד בריבוי ספרים המבארים ומפרשים בפרטיות את כל הענינים שבס"ת. וכהפס"ד (רא"ש הל' קטנות ריש הל' ס"ת. שו"ע יו"ד סע"ר ס"ב) שמצות כתיבת ס"ת האידנא היא בכתיבת ספרים. וראה גם שיחת ה' טבת תשמ"ט.
13) ובלשון הרמב"ם (בהקדמתו לספר היד) – „מימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חיבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה . . והוא קיבץ כל השמועות וכל הדינים . . וחיבר מהכל ספר המשנה".
14) ישעי' א, כז.
15) ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב (וש"נ), ש„בזמן הזה גם הלכות פסוקות של פסקי הגאונים

מספר המשניות[16] – כמאמר חז״ל[17] – „אין כל הגליות הללו מתכנסות אלא בזכות המשניות״.

וה„ציון במשפט תפדה״ מודגש עוד יותר – ע״י הלימוד בספרים שכבר נפדו[18].

ולהוסיף, שמזה מובן גם בהנוגע לפועל – שהמאורע דה׳ טבת צריך להביא לכל לראש חיזוק והוספה בלימוד הספרים[19], כולל ומתחיל מלימוד המשניות – שזה פועל שמפדיון הספרים באים תיכף לפדיון הגאולה, כנ״ל. וע״י עצם ההחלטות בזה – הנה כיון שהקב״ה רואה שההחלטות אמיתיות הן ובודאי יקיימו אותן, הרי ההחלטות עצמן פועלות[20] ממש כאילו למדו את המשניות[21].

ד. ויש להוסיף ולקשר כל הנ״ל – ע״ד הרמז – לפרשת השבוע, פ׳ ויגש:

איתא בזהר[22], ש„ויגש אליו יהודה״ הוא הענין דסמיכת[23] גאולה לתפלה (שמברכת „גאל ישראל״ עוברים מיד – בלי שום הפסק – לתפלת העמידה, מתחיל עם הפסוק[24] „אדנ־י שפתי תפתח גו׳״, ש„כתפלה[25] אריכתא דמיא״[26]).

עיקר[27] הטעם על סמיכת גאולה לתפלה הוא בכדי שתתקבל התפלה, כדאיתא בירושלמי[28] „כל מי שאינו תוכף לגאולה תפלה למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבא והרתיק (ודפק[29]) על פתחו של מלך, יצא לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג, עוד הוא הפליג (גם המלך הפליג ממנו[30])״.

מעין ועל־דרך זה הוא גם בנידון־דידן:

ה׳ טבת הוא יום שקשור עם ענין ה„גאולה״ – הגאולה והפדיון דספרי רבותינו נשיאינו (כנ״ל סעיף א). ותיכף בסמיכות לה„גאולה״ קיימת ה„תפלה״

הפוסקים כמו הטור והש״ע והגהותיו בכלל משנה יחשבו״. ועפ״ז אולי י״ל שכ״ה גם ביחס לנדו״ד. ועצ״ע.

16) ולהעיר ש„מצוה גוררת מצוה״ הוא מאמר המשנה.

17) ויק״ר פ״ז, ג. וראה תו״א שמות מט, ג. תו״ח שם יח, א־ב. לקו״ת דברים א, סע״ב ואילך. ובכ״מ. וראה „תשובות וביאורים״ ס״ד ס״ה (ע׳ 19 ואילך).

18) ויש לומר, שגם כינוס הגליות שנעשה „בזכות המשניות״ הוא בהדגשה יתירה ע״י לימוד במשניות ועד״ז בספרי פס״ד (ראה הערה 15) שנפדו משבי׳ – כי, טעם הדבר שבזכות המשניות הגליות מתכנסות הוא לפי שעל ידה נפעל בירור הניצוצות שבעולם (ראה תו״א שם. ובארוכה – תו״ח שם). ונת״ל (סעיף ב) שע״י פדיון ספרים בתורה ניתוסף בהכח לפדיון ניצוצות שבעולם.

19) ראה סה״ש תשמ״ח שם ע׳ 187 ואילך.

20) ראה תענית ח, ב. שו״ע או״ח סתקע״א ס״ג.

21) ובפרט שההחלטות מתקבלות במקום קדוש, וב„בית המשולש״ – בית תפלה, בית תורה ובית מעשים טובים (כמדובר כמ״פ).

22) ח״א ריש פרשתנו (רה, ב). וראה סה״מ מלוקט ח״ה ע׳ קכח. וש״נ.

23) ברכות ד, ב. שם ט, ב. רמב״ם הל׳ תפלה פ״ז הי״ז. טושו״ע או״ח סי׳ ס״ו ס״ח. שו״ע אדה״ז שם ס״ט. טושו״ע ודאדה״ז שם ר״ס קיא.

24) תהלים נא, יז.

25) ברכות שבהערה 23.

26) ועד״ז ברכת השכיבנו בתפלת ערבית – ש„כגאולה אריכתא דמיא״ (שם).

27) ראה שו״ע אדה״ז שם ס״ב (מב״י שם): „לימוד זה (ממ״ש (תהלים יט, טו) יהיו לרצון וגו׳ צורי וכתיב אחריו (שם כ, ב) יענך ה׳ ביום צרה) אינו אלא סמך בעלמא ועיקר סמיכת גאולה לתפלה הוא מדברי חכמים וכו׳״.

28) ברכות פ״א ה״א. הובא בפרש״י ברכות ד, ב ד״ה זה הסומך. טור ושו״ע אדה״ז שם.

29) פני משה לירושלמי שם. וכ״ה הלשון במקומות שבהערה הקודמת.

30) פ״מ שם.

מה יכול כאו״א לעשות בפועל כדי לזרז את הפדיון וההשבה של הספרים והכתבים?

התשובה לכך פשוטה: עי״ז שכל אחד ואחת, אנשים נשים וטף, יעשה ענין דוגמתו – ע״י שיביא לביתו ולספרייתו וכיו״ב, ספרי (וכתבי) קודש חדשים בדברי תורה, בהוספה על הספרים שיש לו מקודם ב„בית מלא ספרים״[86] שלו.

וכיום ה״ז דבר קל לביצוע, מכיון שבכל שבוע נדפסים ענינים חדשים בתורה, הן כאלו הנדפסים שוב, ועוד ועיקר – חדשים, במילא ה״ז דבר קל לקנות את הספרים, וכך להוסיף עוד ועוד בקבלת ובקניית ספרים.

[כפי שידועה ההסברה מנשיא דורנו בזה שספר צריך לעלות כסף (ועד שהוא הורה להדפיס את המחיר ע״ג כמה קונטרסים, ובטעם הדבר הוא הסביר[87]), משום שבעולם, מלשון העלם והסתר[88], הרי דבר חשוב עולה כסף, ויסודו במאחז״ל[89] – „אסיא דמגן במגן, מגן שוה״, ועאכו״כ שכן צריך להיות בנוגע לדברי תורה, שתורה מביאה רפואה לעולם[90]].

וכל הזריז הרי זה משובח – שיתחילו לקבל את ההחלטות בזה כבר עתה, ולקיים זאת בהקדם האפשרי, כולל ע״י עשיית הזמנה מראש (ולכן לשלם) על מינוי לקבלת ספרים חדשים שיוצאים לאור אח״כ (בלשון הידוע הנדפס בכמה ספרים – „פּרענומעראַנטן״), ובשעת ההוצאה לאור של הספר מקבלים אותו המנויים תיכף ומיד.

כמו״כ ראוי ונכון הדבר לנצל את מנהג ישראל, לתת ספרי קודש הנדפסים כמתנה לאחרים, כולל ילדים קטנים, לקראת שמחה שלהם או לפני חג וכיו״ב.

יד. ויהי רצון, שעל ידי זה שכאו״א ירחיב את פעולותיו בקבלת ספרים חדשים – זה יזרז עוד יותר את הקיום בפועל ד„ויגש אליו יהודה״ בפדיון שבויים של בנימין – שכל הספרים והכתבים של רבותינו נשיאינו חוזרים למקומם האמיתי, „בית רבינו שבבבל״[91], „770״ בגימטריא „פרצת״[92], ושם יצטרפו לכל הספרים והכתבים של רבותינו נשיאינו.

ותיכף ומיד ממש יביא פדיון שבויים זה עמו את הפדיון שבויים של כל ניצוצי הקדושה בעולם[93],

ותיכף ומיד ממש ממש, הולכים כל היהודים, „בנערינו ובזקנינו גו׳ בבנינו ובבנותינו״[94], ו„כספם וזהבם אתם״[95], כולל כל הספרים והכתבים שלהם – לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לביהמ״ק השלישי, לקדש הקדשים, שבו נמצאת אבן השתי׳ בלי שינוי מזמן בריאת העולם[96],

וכל זה תיכף ומיד ממש.

---

86) לשון חז״ל – תנחומא קרח ב.

87) ראה גם שיחת יו״ד שבט תשי״ב. ש״פ תבוא תשמ״ה.

88) לקו״ת שלח לז, ד. ובכ״מ.

89) ב״ק פה, סע״א.

90) ראה עירובין נד, א. ועוד.

91) מגילה כט, א. וראה סה״ש תשנ״ב ח״ב ע׳ 465 (לקמן ע׳ 399) ואילך.

92) ראה סה״ש תשנ״ב ח״א ע׳ 164 (לעיל ע׳ 114). ע׳ 3־182 (לעיל ע׳ 2־131).

93) ראה שיחת ה׳ טבת – סה״ש תשנ״ב ח״א ע׳ 210 (לעיל ע׳ 158).

94) בא י, ט.

95) ישעי׳ ס, ט.

96) ראה יומא נד, ב.

הנישואין[78] בגאולה האמיתית והשלימה[80].

היום צריך רק לפתוח את העיניים, ואזי יראו איך שכל העולם תובע שכל יהודי יהי' כבר בהמעמד ומצב דגאולה האמיתית והשלימה.

ויש לומר, שזה גופא הוא הטעם לכך שרואים כיום איך שיהודים יכולים לעמוד בעניני היהודים עם כל התוקף והבעה"ב'תיות גם על אוה"ע – ואין הדבר תלוי אלא ברצונם – דכיון שעומדים מיד לפני הגאולה, שבה יתגלה בפועל כיצד „ודוד עבדי נשיא להם לעולם", „וידעו הגוים כי אני ה'" – לכן זה משתקף בפועל במצב של דורנו, כהכנה המוליכה ישירות לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ולהוסיף, שזה מרומז גם ב„ויגש אליו יהודה", שיחד עם הסיוע של תוקף העבודה של יוסף שבדורנו – כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, יש גם את ה„ויגש אליו יהודה", משיח שיבוא בקרוב ממש, „ודוד עבדי נשיא להם לעולם", שבא בסיוע ונתינת כח מיוסף (שבדורנו), „כמוך כפרעה", (פרעה דקדושה) ד„אתפרעו ואתגליין מיני' כל נהורין"[81].

מכך מובן גם הלימוד מזה לדורנו: עי"ז שמתנהגים באופן ד„ויגש אליו יהודה", שמראים בעניני יהדות את התוקף והבעה"ב'תיות בהיותו יהודי, ש„בשביל ישראל" נברא העולם[82], ה"ז גופא מביא את ה„ודוד עבדי נשיא להם לעולם".

יג. הענין ד„ויגש אליו יהודה" (התוקף והבעה"ב'תיות של בנ"י על העולם) בדורנו זה מודגש גם ביום ה' טבת (שהי' ביום החמישי, „קמי שבתא"[83], ושבת זו, ז' טבת, היא בתוך הג' ימים מה' טבת):

יום זה קשור לשחרור ו„פדיון שבויים" של הספרים והכתבים של רבותינו נשיאינו, באופן שהי' לכך ההסכם המלא והסיוע מ(משפטי) אוה"ע, לעיני כל העמים (בבית המשפט הפדרלי).

אך ישנם עדיין ספרים[84] וכתבי יד של כ"ק מו"ח אדמו"ר ושל אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע הנמצאים בשבי' במדינה ההיא ועדיין לא הוחזרו למקומם, אע"פ שגם בנוגע אליהם כבר היתה פקודת המלכות, גם של אוה"ע, שישחררו אותם.

ומקשרים זאת גם עם העובדה שבימים האחרונים התבטלה עיר הבירה של המדינה ההיא, ועד שהעבירו אותה לעיר אחרת, ע"פ כתיבת וחתימת החוקים ומשפטים של המדינה ההיא (שבכיו"ב דינא[54] דמלכותא דינא)[85].

80) והרי ידוע גודל ההשתדלות של רבני ישראל בהיתר עגונות, אשר בשביל זה מחפשים כל היתר האפשרי, ומקילים בזה וכו', ובלשון הש"ס (גיטין ג, ריש ע"א. וש"נ) „משום עיגונא אקילו בה רבנן". ומזה מובן במכש"כ וק"ו בנוגע להעיגון ר"ל דכל בנ"י שבזמן הגלות.

81) זח"א רי, א.

82) פרש"י ר"פ בראשית. ובכ"מ.

83) פסחים קו, סע"א.

84) ספרי קודש, וגם (להבדיל) ספרי חול שמסייעים לספרי קודש, ועד מסוג דבבחי' „דע מה שתשיב לאפיקורס" (אבות פ"ד מי"ד) וכיו"ב (ראה גם שיחת ש"פ ויגש תשמ"ח – ספר השיחות תשמ"ח ח"א ס"ע 192 ואילך).

85) ההיפך בתכלית מהמצב בזמן אדה"ז, שנתקיים רצונו בנצחון מדינת רוסי' נגד צרפת (מפני המעלה שעי"ז ביר"ש כו' של בנ"י), ובדורנו זה החידוש – שגם מדינת צרפת נעשתה מקום תורה וירא"ש והפצת היהדות והמעינות חוצה (ראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 176 (לעיל ע' 126) ואילך), ועתה – נעשית המהפכה והנפילה של מדינת רוסי', בשינוי עיר הבירה וכו'.

ובקשה כו' על הספרים שעדיין מחכים לפדיונם, ועוד ועיקר – התפלה על הפדיון הכללי בגאולה האמיתית והשלימה (כנ"ל ס"א ואילך).

ועי"ז שהתפלה באה בסמיכות לגאולה, ובנדו"ד – שהתפלות הנ"ל באות בסמיכות להפעולה ד„גאולה" – הפדיון שבויים שנפעל ביום זה, ה' טבת[31] – ה"ז פועל, שהקב"ה יקבל את תפלות בני ישראל, ותיכף ומיד[32] יפדה את כל הספרים, ויפדה את כל בנ"י בגאולה האמיתית והשלימה;

ו„בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[33] הולכים ביחד עם כל הספרים – הן הספרים שכבר הוחזרו, והן הספרים (וכת"י) שישובו תיכף ומיד ממש – לארצנו הקדושה.

ה. על פי מ"ש (בהמשך ל„ציון במשפט תפדה", כנ"ל ס"ג) „ושבי' בצדקה"[14], ז.א. שצדקה פועלת את הענין דפדיון שבויים (וכמאחז"ל[34] „גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה") – נעשה כעת כאו"א מכם שליח לצדקה. יתנו שתי שטרות: שטר אחד שבו כל אחד יכול לעשות כטוב בעיניו, ושטר נוסף לתת לצדקה.

ויה"ר שקיום מצות הצדקה לא רק יקרב ויזרז את הגאולה, אשר גם בזירוז ישנם כמה שיעורים ואופנים, אלא שיהי' זירוז ע"ד סמיכות גאולה לתפלה – שזה בלי שום הפסק. ז.א. שעל־ידי מעשה הצדקה ישנה תיכף ומיד (ועוד לפני המשך הדיבור בכל דברים אלו) הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו (ביחד עם אלי' הנביא זכור לטוב המבשר את הגאולה[35]). ובמילא יתנו לצדקה (וכל המשך הענינים שלאח"ז) בארצנו הקדושה, ובירושלים עיה"ק, ובהר הקודש. – [ואם ח"ו יהי' עיכוב, יתנו זאת בזריזות כאו"א במקומו ובעירו, ובהוספה מדילי'].

ועוד והוא העיקר – ש„בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו", האנשים והנשים והטף – „ארו עם ענני שמיא"[36] – ביחד עם ההחלטות טובות בנוגע לצדקה ומעשים טובים בכלל ובפרט – בארצנו הקדושה, ושם – בירושלים עיר הקודש, ובהר הקודש, ובבית המקדש השלישי.

ותיכף ומיד ממש.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכאו"א מהנוכחים שיחיו ב' שטרות של דולר, הא' – לעשות בו כטוב בעיניהם, והב' – לתתו (או חילופו) לצדקה].

31) ביחד עם השבח וההודאה להשי"ת על „גאולה" זו, מעין וע"ד ברכת „גאל ישראל" – ש„מרצהו (להקב"ה) בתשבחות וקלוסין של יצי"מ והוא מתקרב אליו, ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו" (פרש"י שם).

32) די"ל, שכשם שסמיכת גאולה לתפלה היא באופן שאין שום הפסק ביניהן [גם לא באמירת פסוקי תורה, שלכן אחז"ל שהפסוק אדנ"י שפתי תפתח גו' כתפלה אריכתא דמיא, כנ"ל בפנים (ראה הגמ"י הל' תפלה פ"ב אות ד. מרדכי לברכות ט, ב. טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס קיא)], עד"ז הוא גם בנוגע למילוי הבקשות שבתפלה (שנפעל ע"י סמיכת גאולה לתפלה, כבפנים) – שהוא בסמיכות ממש להתפלה והבקשה. וראה תניא אגה"ת פי"א (ק, א): ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל (וראה גם לעיל שם בנוגע לבקשת הסליחה בברכת סלח לנו).

33) בא י, ט.

34) ב"ב י, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

35) פרש"י בחוקותי כו, מב. ועוד.

36) דניאל ז, יג. סנהדרין צח, א.

משיחות ש"פ ויגש, ז' טבת ה'תשנ"ב

– תרגום מאידית –

א. דובר פעמים רבות, שכל הענינים המסופרים בתורה (מלשון הוראה[1]) מכילים בתוכם הוראות נצחיות לכל יהודי ויהודי בכל זמן, בכל מקום ובכל מצב; הוראות כלליות וגם הוראות כאלו המתאימות למצבים המיוחדים והשונים של אותו זמן ומקום מסוים בו נמצא היהודי.

כך גם בנוגע לפרשת ויגש בתורה (עימה צריכים „לחיות"[2] בזמן זה), „ויגש אליו יהודה", שממנה ישנה הוראה נצחית המבהירה ונותנת להבין את תוכן העבודה ואופן ההנהגה של היהודי (גם) בהתאם לזמן הנוכחי – ברגעים האחרונים של הגלות, בסמיכות ממש לגאולה האמיתית והשלימה (כמדובר כמה פעמים ובפרט לאחרונה).

ב. בהשקפה ראשונה, מודגשת השייכות של הפרשה („ויגש אליו יהודה") עם הגאולה בהפטורת השבת (שהיא „מענינה של פרשה"[3]), בה מדובר אודות האיחוד של (מלכות) יהודה ו(מלכות) יוסף לעתיד לבוא[4]: „קח לך עץ אחד וכתוב עליו ליהודה גו' ולקח עץ אחד וכתוב עליו ליוסף גו' וקרב אותם אחד אל אחד לך לעץ אחד גו' כה אמר אדנ"י ה' הנה אני לוקח את בני ישראל מבין הגויים אשר הלכו שם וקבצתי אותם מסביב גו' ועשיתי אותם לגוי אחד גו' ומלך אחד יהי' לכולם גו' ודוד עבדי נשיא להם לעולם גו' וידעו הגוים כי אני ה' גו'".

אבל, נוסף לכך שההפטורה מבטאת רק את השייכות לגאולה, אך אין מכך לימוד והוראה לפועל בהעבודה של היהודי בעמדנו בהימים ורגעים שלפני הגאולה –

דרושה גם הסברה בשייכותה של ההפטורה עם הפרשה, דאדרבה: „ויגש אליו יהודה" (שבפרשה) הוא לכאורה תוכן הפוך מ„ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (שבהפטורה[5]), שהרי בהגשת יהודה ליוסף (ובפרשה בכלל) מודגש איך יוסף הוא בעל־הבית ומשנה למלך של ארץ מצרים, ויהודה זקוק אליו, הוא צריך לגשת אליו („ויגש אליו") ולבקש שישחרר את בנימין – „ויאמר בי אדוני ידבר נא עבדך גו' כי כמוך כפרעה"[6], „חשוב אתה בעיני כמלך"[7] – מכיון שפרעה „נתון אותו על כל ארץ מצרים"[8], „ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו גו'"[9], ובפרט שפרעה הי' „מושל בכיפה"[10]. משא"כ לעתיד לבוא (כפי שמדובר בהפטורה) יהי' (עץ) יהודה למעלה מכולם (גם מיוסף) – „מלך[11] אחד יהי' לכולם גו' ועבדי דוד (משבט יהודה) מלך עליהם גו' ודוד עבדי נשיא להם לעולם"?!

1) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ספר השרשים שלו ערך ירה. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.

2) „היום יום" ב חשון. ספר השיחות תש"ב ע' 29.

3) טושו"ע או"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג. טואו"ח סתכ"ח. רמ"א שם ס"ח.

4) יחזקאל לז, טו ואילך.

5) שם, כה.

6) ריש פרשתנו.

7) פרש"י עה"פ.

8) מקץ מא, מג.

9) שם, מד.

10) ראה מכילתא בשלח יד, ה. זח"ב ו, א.

11) יחזקאל שם, כב. כד־כה.

נעשית „המלאך[73] הגואל"[74]. וע"פ הנ"ל יש להוסיף בזה, שב„ויגש אליו יהודה" מודגש – נוסף להביטול והקבלה של יוסף – גם ובעיקר התוקף של יהודה (מצד מעלתו על יוסף), ומה שהוא זקוק אליו ה"ז רק כדי לגלות את תקפו בשלימות, כפי שיהי' לע"ל.

יב. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ הלימוד וההוראה מ„ויגש אליו יהודה" בנוגע לדורנו ותקופתנו, בעמדנו מיד לפני הגאולה האמיתית והשלימה:

למרות התוקף של יהודה בזמנו ומרדכי בזמנו ושל צדיקים ויהודים בכל הדורות – היו בכל הדורות הגבלות מבחוץ, מצד אוה"ע וגזירותיהם על ישראל ר"ל היל"ת, שלא תמיד איפשרו להם להתנהג עם כל התוקף והבעה"ב'תיות.

משא"כ בדורנו זה ובזמננו זה, רואים בפועל שלא קיימים הבלבולים שבעבר, ואוה"ע מאפשרים ליהודים להתנהג כרצונם, ולכן אין הדבר תלוי אלא ברצונם של בני ישראל, שיהי' „ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד", כפי שנהוג בפועל בכו"כ מקומות, עם כל התוקף וה„ברייטקייט" (רוחב־הלב),

הן במדינה זו (ארצות הברית), מלכות של חסד, המאפשרת ליהודים להתנהג כפי החלטתם ברצונם, ועד"ז בכו"כ מדינות בעולם. ובשנים האחרונות רואים כיצד גם במדינות שהיו קודם כמה הגבלות כו', נתבטלו הגבלות אלו, וכמדובר כמ"פ.

ואדרבה: לא זו בלבד שהיהודים חופשיים להתנהג כרצונם, אלא יתירה מזו – הממשלות של אוה"ע מסייעות בזה!

ונוסף לזה שבנ"י יכולים להתנהג בדרך התומ"צ בד' אמות הפרטיות שלהם – רואים גם בפועל, שבשנים האחרונות נעשה יותר ויותר קל לפעול את ה„ויאחזו בה" בכל מקום ומקום בכל קצוי תבל, מכיון שהעולם – לא רק יהודים אלא אף אוה"ע – הוא כלי לקבל ענינים של יהדות, תורה ומצוות, ובנוגע לאוה"ע – שבע מצוות בני נח[75].

ועד – כפי שדברו ועוררו כמה פעמים לאחרונה – שע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כבר סיימו את כל ההכנות לגאולה, וכעת צריכים רק להמשיך את הגאולה בפועל בגשמיות וחומריות העולם (חומריות שנעשית לגשמיות), בגלוי לעיני בשר.

[כיון שמבלי הבט על תוקף העבודה של בנ"י בגלות, ואפילו כפי שהם נמצאים בגלות במצב של גאולה רוחנית, הרי עדיין אין זו השלימות של הגאולה בפשטות, בגלוי ממש בעוה"ז הגשמי, ישנם עדיין כל ההגבלות דגלות, „בנים שגלו מעל שולחן אביהם"[76], כולל – זה שבנ"י הינם בתקופה זו כ„עגונה" ר"ל, שבעלה (הקב"ה) הלך למדינת הים[77] לאחרי האירוסין[78] (ביצי"מ[79]), עד שיהיו

73) ויחי מח, טז.

74) ראה אוה"ת ויחי שנו, ב. תשא ע' א'תתעז־ח. שלח ע' תריד.

75) כפס"ד הרמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י.

76) ברכות ג, סע"א.

77) תענית כ, א. סנהדרין קד, סע"א. איכ"ר עה"פ (איכה א, א) היתה כאלמנה. זח"ב קכב, א. וראה סידור (עם דא"ח) נח, ב ואילך. אוה"ת נ"ך (כרך ב') ע' א'מז ואילך.

78) שמו"ר ספט"ו.

79) והרי מזכירין יצי"מ בכל יום – ביום ובלילה (ברכות יב, ב במשנה. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ג. שו"ע אדה"ז או"ח סס"ז ס"א).

(של יוסף) למלא את בקשת יהודה, וגם – שבזה שלל יהודה שיוסף ישלח אותו לפרעה עם הטענה „הכסא אגדל ממך"], הרי הוא התנהג עם כל ה„ברייטקייט" (התוקף ורוחב הלב) (כאילו אינו זקוק ליוסף) ו„ויגש אליו יהודה" עם תוקף וכו'!

ולכן דוקא אחרי „ויגש אליו יהודה" קיבלו את הכח – בסיועו של יוסף – שיהי' „וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן", „מיטב הארץ", שאע"פ שנמצאים בארץ מצרים, מלשון מיצרים וגבולים[60], תחת מלכותו של פרעה, הרי נעשה שם „וישב ישראל", באופן של ישיבה אמיתית, ויתירה מזו – „ויאחזו בה", הם מקבלים שם אחוזה[61] (ובאופן של אחיזה[62]), שזה מורה על (אחיזה ב)תוקף באופן שהם נעשים שם בעה"ב, עד ש„ויפרו וירבו מאד", באופן שלמעלה ממדידה והגבלה.

וזה מביא אח"כ מיד ל„ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה"[63], שבמצרים יש לו חיים טובים[64] (שבע עשרה בגימטריא טוב[65]) וחיים אמיתיים ברוחניות ובגשמיות.

יא. בזה תובן גם השייכות של „ויגש אליו יהודה" עם „ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (שבהפטורה):

התוקף של הגשת יהודה ליוסף – שבא ע"י הקשר שלו (ע"י (יהודה מלשון) הודאה לה'[66]) עם הקב"ה שלמעלה מהנהגת העולם (כפי שזה יתגלה לע"ל) – זוהי ההכנה הנותנת את הכח להבאת הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יתגלה בתכלית השלימות בכל העולם כולו התוקף ד„ודוד עבדי נשיא להם לעולם", הקשור לשלימות התוקף של הקב"ה (שיש בכחו לפעול „רצון יראיו יעשה", החיבור של רצונות הפכיים), כך שזה פועל גם על כל האומות, „וידעו הגוים כי אני ה'"[67], וכפס"ד הרמב"ם[68] שמלך המשיח „ילחם מלחמת ה' כו' ונצח כל האומות שסביביו", ופועל ש„אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"[69].

וכמבואר בכ"מ[70], שהכח להגילוי של „ודוד עבדי נשיא להם לעולם" (מעלת יהודה) בא מכך שקודם הי' „ויגש אליו יהודה", שיהודה מקבל ההשפעה מיוסף, ועי"ז מתגלית המעלה של יהודה, „ודוד עבדי נשיא להם לעולם". וע"ד הענין של סמיכת גאולה לתפלה[71], שפועל שגם בתפלה (מלכות, יהודה) נמשך ענין הגאולה (מיוסף, יסוד), עד שנעשית „גאולה אריכתא"[72], שמלכות עצמה

60) ראה תו"א וארא נז, ב ואילך. בשלח סד, א־ב. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ.

61) כפרש"י עה"פ.

62) כפי' מדרש תדשא פי"ז. וכ"ה בכמה דפוסי רש"י. וראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 405 ואילך.

63) ר"פ ויחי.

64) ראה בעה"ט שם. ועוד.

65) ל"ת וספר הליקוטים להאריז"ל ר"פ ויחי.

66) ראה לעיל הערה 29.

67) יחזקאל לו, כג – סיום הפטורת פרשתנו.

68) הל' מלכים ספי"א.

69) צפני' ג, ט.

70) תו"א פרשתנו מד, א־ב. תו"ח שם צג, א ואילך. דרושים שבהערה הבאה.

71) כדאי' בזהר ריש פרשתנו (רה, ב) דזהו"ע „ויגש אליו יהודה". וראה ד"ה ענין הגשת יהודה ליוסף תרכ"ט (ע' יג ואילך). ד"ה ויגש תרס"ו (המשך תרס"ו ע' קיט ואילך), תרס"ח (שם ע' תפז ואילך), תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ס"ע תשצד ואילך). ועוד. וראה גם ד"ה הנ"ל תשל"ו (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קיז ואילך), תשכ"ה (שם ח"ה ע' קכח ואילך).

72) ברכות ד, ב. שם ט, ב.

ג. ויובן זה בהקדים ביאור השייכות של תחלת הפרשה עם סיומה – כמדובר כמ"פ, שע"פ הכלל[12] „נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן" ישנה שייכות מיוחדת בין התחלת וסוף הפרשה.

וגם בזה צריכים הסברה: בסיום הפרשה[13] כתוב „וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד", שזה מראה על התוקף של יעקב ובניו, שאפילו בהיותם בארץ מצרים – שתחת שליטת פרעה מלך מצרים – אומר פרעה „טוב כל ארץ מצרים לכם הוא"[14], וע"פ ציוויו מקבלים הם אחוזה „במיטב הארץ"[15], ובאופן ש„ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד". לעומת זאת, „ויגש אליו יהודה" בתחלת הפרשה, מדגיש, שיהודה ואחיו הינם במצב ירוד שהם זקוקים להתחנן ליוסף, היות שהוא הבעה"ב על כל ארץ מצרים ולפני ש„התודע יוסף אל אחיו"[16] – ההיפך הגמור מהתוכן בסיום הפרשה?!

ד. ויש לומר הביאור בזה:

אע"פ שבהשקפה ראשונה נראה, שהגשת יהודה ליוסף מבטאת את התוקף של יוסף (כמנהיגה של ארץ מצרים) ואיך שיהודה זקוק אליו – הרי כשמתבוננים בזה, רואים שיהודה התנהג כאן בתוקף ורוחב־לב („ברייטקייט") יוצאים מן הכלל[17]:

12) ספר יצירה פ"א מ"ז.

13) מז, כז.

14) פרשתנו מה, כ.

15) שם מז, ו. יא.

16) שם מה, א.

17) ולהעיר שיהודה הי' מלך בשבטים (ראה ב"ר פפ"ד, יז. מדרש אגדה (באבער) פרשתנו מו, כח. פתיחתא דאסת"ר י. פרש"י ויחי מט, ט). וראה ויחי מח, ח ואילך.

יוסף הי' אז (כבא־כח של פרעה) „השליט על הארץ"[18], ש„בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים", ובפרט שפרעה הי' אז „מושל בכיפה", ויוסף הי' „כמוך כפרעה" (כפי שיהודה עצמו אמר). למרות זאת רואים, שיהודה (שלא ידע שזהו יוסף אחיו) לא התפעל מכך, והתנהג עם כל רוחב־הלב, שאפילו בלי לבקש קודם רשות מיוסף ניגש הוא ליוסף[19], ובה(הגשה של) תוקף[20], ומדבר עמו „קשות" (שלכן הוא הבהיר „אל יחר אפך")[21], אע"פ שהוא הכניס את עצמו ע"ז לסכנת נפשות, בידעו מה עלול יוסף לעשות לו בגלל „חוצפתו"[22]!

נמצא, ש„ויגש אליו יהודה" מבטא דווקא את התוקף של יהודה!

עפי"ז מובנת השייכות בין „ויגש אליו יהודה" להתוקף של בני־ישראל בארץ מצרים בסיום הפרשה – „וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גושן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד". וגם השייכות עם התוקף

18) מקץ מב, ו.

19) ראה מדרש – הובא בתורה שלימה עה"פ אות ס: „יהודה עשה שלא כמנהגו של עולם. מנהגו של עולם ליטול רשות ואחר כך נכנסין, אבל זה נכנס שלא ברשות ולא נטל רשות אלא על הדיבור".

20) „ויגש אליו יהודה . . הגשה למלחמה" (ב"ר פרשתנו פצ"ג, ו. וראה שם, ז). ועד שיוסף „נזדעזע ונבהל, אמר אוי לי שמא יהרגני" (שם), אף שהיו שם אנשי מצרים!

21) ריש פרשתנו ובפרש"י.

22) והחידוש בזה בולט עוד יותר בהשוואה להנהגתו הקודמת של יהודה (ואחיו) בפרשה שלפנ"ז, ש„ויפלו לפניו ארצה" (מקץ מד, יד). ושינוי היחס נעשה בפשטות לאחרי שיהודה שמע דברי יוסף שבנימין „יהי' לי עבד ואתם עלו לשלום אל אביכם" (ס"פ מקץ), ואז – „ויגש אליו יהודה גו'". וראה ב"ר שם: מיד (כששמע יהודה דברי יוסף הנ"ל) כעס יהודה ושאג בקול גדול כו', כיון שכעס יהודה נשרו שיניהם של כולם כו'.

והעלי' של יהודה בהפטורה – „ודוד עבדי נשיא להם לעולם" [ומעין ובדוגמת זה מתבטא הדבר בתוקף של „ויגש אליו יהודה"].

ויש לומר, שהתוקף של „ויגש אליו יהודה" נתן את הכח שאח"כ יוכלו יעקב ובניו לרדת למצרים באופן כזה ש(לא רק שהם לא יהיו תחת שליטת מצרים, אלא אדרבה –) „ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד"[23]; ויתירה מזו – שזוהי הכנה המביאה למצב של „ודוד עבדי נשיא להם לעולם", כדלקמן.

ה. הענין דורש עדיין ביאור:

האמור לעיל אודות התוקף של „ויגש אליו יהודה" הרי הי' לפי הקס"ד של יהודה שיוסף הוא משנה למלך של אוה"ע, לפני ש„התודע יוסף אל אחיו". והגם שבנוגע להתוקף של יהודה אין כל נפק"מ (שהרי הוא לא ידע שזהו יוסף) – אך לאחרי שנתגלה שזהו יוסף, הרי לפי אמיתת הענינים, לכאורה כבר לא זקוקים להתוקף של יהודה כדי לפעול „ויאחזו בה גו'".

ואדרבה: בפשטות הגיע התוקף ד„ויאחזו גו'" ע"י יוסף, ש„וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדולה"[24]. ובזכות יוסף אמר פרעה „טוב כל ארץ מצרים לכם הוא", וציוה לתת להם אחוזה „במיטב הארץ", ובאופן ד„ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד".

ועד"ז צריך להבין בנוגע להפטורה:

23) וי"ל, שלכן דוקא „ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", „לפנות לו מקום ולהורות האיך יתיישב בה" (פרשתנו מו, כח ובפרש"י. וראה גם ב"ר פרשתנו פצ"ה, ג) – ראה לקמן בפנים סעיף ה.

24) פרשתנו מה, ז.

מכיון שהתוקף של יהודה הי' רק באותה שעה (לפני שנתגלה שזהו יוסף) – איזו שייכות יש לזה לתוקף של יהודה בהפטורה („ודוד עבדי נשיא להם לעולם"). ואדרבה: מכיון שיוסף הצדיק הוא הבעה"ב במצרים (כפי שנתגלה אח"כ), ה"ז לכאורה תוכן הפוך מההפטורה, בה מדובר אודות עליית יהודה לגבי יוסף, וש„ודוד עבדי נשיא להם לעולם"?

בסגנון אחר: לפי אמיתת הענינים שיוסף הצדיק הוא „השליט על הארץ" – מבטא יוסף עצמו את התוקף של בנ"י בארץ מצרים, ואז אין צורך להגיע בשביל זה להתוקף ד„ויגש אליו יהודה".

אך מכיון שכל הענינים שבתורה הם אמיתיים ונצחיים (גם קס"ד בתורה[25], ובפרט שבנדו"ד הרי עצם הגשת יהודה אינה קס"ד אלא מציאות בפועל), צריך לומר שהתוקף של יהודה („ויגש אליו יהודה") אינו רק ענין לפי שעה, אלא שזה פועל חידוש אפילו לגבי תקפו של יוסף בזמן ההוא; ודוקא בכח זה יכול להיות ה„ויאחזו גו'". וזה נעשה גם הכנה ל„ודוד עבדי נשיא להם לעולם" לע"ל.

ויש לומר שזה מובן גם ממה שכתוב „ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", „לפנות לו מקום ולהורות האיך יתיישב בה"[26] – דלכאורה: מכיון שיוסף הנהיג את ארץ מצרים, והוא (ע"פ ציווי פרעה) נתן את „מיטב הארץ" ליעקב ובניו – א"כ מדוע זקוקים ליהודה „לפנות לו מקום ולהורות האיך יתיישב בה"[27]?! ומזה מובן, שדוקא התוקף של

25) ראה (בנדו"ד) סה"ש תנש"א ח"א ע' 207. וש"נ.

26) נסמן בהערה 23.

27) דלפי פירוש השני (ב„להורות לפניו גשנה") „לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה"

אומר המדרש, שבמה דברים אמורים שישנה סתירה בין „רצון איש ואיש" – כאשר מדובר „בנוהג שבעולם"; אבל מצד הקב"ה (כפי שהוא למעלה מהנהגת הטבע) יכולים להתבצע שני הדברים: שיהודי יימצא בעולם ובגלות („עבדי דאחשורוש"), וביחד עם זה יהי' לגמרי למעלה מכל עניני העולם והגלות, „לא יכרע ולא ישתחוה", ועד שהוא יפעל גם על מלך אוה"ע ה„שולט" עליו.

וזהו הפירוש בסתימת לשון הגמרא, „לעשות כרצון איש ואיש, לעשות כרצון מרדכי והמן" (והגמ' אינה מבטלת את זה), מכיון שעי"ז שמרדכי היהודי עמד בשלימות הביטול להקב"ה, „לא יכרע ולא ישתחוה", „כופר בע"ז", הרי זה קישר אותו עם התוקף של הקב"ה (שלמעלה מהנהגת העולם), שזה נותן את הכח שבהיותו בגלות פרס תחת המלך אחשורוש תהי' תכלית השלימות ד„לא יכרע ולא ישתחוה", ועד שזה פועל גם את ביטול גזירת המן, ועליית מרדכי להיות „משנה למלך"[56].

וזאת מוסר הקב"ה לרצונו של היהודי – שאפילו בהמצאו בגלות, יש לו את הברירה להתנהג „כרצון איש ואיש": שהוא עומד בתוקף רק כפי המוכרח לקיום התומ"צ בפועל, אבל בכל הענינים האחרים מרגיש הוא כאילו הוא נתון להגבלות הטבע ומנהגו של עולם כו', „עבודה שזרה לו" (כרצון המן ר"ל); או שיתנהג „כרצון מרדכי", שבכל הענינים עומד הוא למעלה מהעולם ולמעלה מהגלות (בהיותו קשור להקב"ה), ולכן אצלו „לא יכרע ולא ישתחוה" לכל הענינים שאינם עבודת השם. ואין הדבר תלוי אלא ברצונו. [אבל, בזה ישנו חילוק

56) ראה לקמן הערה 59.

בין הדורות, שברוב הדורות היו כמה הגבלות מן החוץ, גזירת המלכות וכיו"ב, שלא איפשרו שיהודי יוכל לעמוד לגמרי למעלה מהגלות, משא"כ בדורנו זה הרי זה תלוי רק ברצונו של היהודי, כדלקמן].

י. עפ"ז יובן גם החידוש של יהודה („ויגש אליו יהודה") לגבי יוסף:

אע"פ שיוסף הצדיק הי' „השליט על הארץ", שזה מורה על כך שהיהודי הוא בעה"ב על העולם ואוה"ע סביבו – הרי: (א) הוא הועמד לכך ע"י פרעה מלך מצרים, ז.א. שזה קשור עם גזירת המלך וחוקי המדינה, ו(ב) באופן שלאחרי המינוי הרי „רק הכסא אגדל ממך"[57]. שזה מראה שיוסף עדיין קשור בדקות עם ההגבלות דעולם ומצרים[58].

משא"כ התוקף ד„ויגש אליו יהודה" התבטא בכך שהוא ניגש ליוסף בלי קבלת רשות תחלה (כנ"ל), ופעל עליו (ש„ולא יכול יוסף להתאפק גו'"[16]), שזה מראה על התוקף שאינו מתחשב עם הנהגת המדינה ומנהגו של עולם כו'[59]. זאת אומרת – חיבור של שני הפכים („כרצון איש ואיש"): יחד עם זה שיהודה ידע שהוא זקוק ליוסף (כדי לשחרר את בנימין), ועד שאמר לו „כמוך כפרעה" [שלכן יש בכוחו

57) מקץ מא, מ.

58) וראה שיחת ש"פ ויגש תש"נ (ספר השיחות ה'תש"נ ח"א ע' 218 ואילך), שמצד דרגתו של יוסף (תלמוד) שייך הענין דהיפך קבלת עול בשלימות בדקות דדקות, ולכן „רק אדמת הכהנים לא קנה" (פרשתנו מז, כב), ודוקא ע"י יהודה נעשה הכח לברר גם „אדמת כהנים", עיי"ש.

59) ובפרטיות י"ל, שאצל יהודה היתה מעלה גם לגבי מרדכי, כי אחשורוש מינה את מרדכי להיות יועצו ואח"כ משנה למלך, משא"כ „ויגש אליו יהודה" הי' בתקפו ובכח עצמו (בלי רשות מיוסף). ובפרט זה הרי מרדכי הוא בדומה ליוסף – שנתמנה ע"י פרעה להיות משנה למלך.

עונג שבת[53]).

ובזה מתבטא רצון מרדכי, ש„לא יכרע ולא ישתחוה" לשום דבר בעולם (אפילו דבר המותר ע"פ שו"ע), מכיון שכל דבר שאינו עבודת השם הוא „עבודה שזרה לו".

לעומת זאת, רצון המן הוא – עבודה זרה, לא רק ע"ז ממש ר"ל, אלא כל עבודה שזרה לו (עבור היהודי), מכיון שאינה עבודת השם. וטענתו היא: מכיון שנמצאים בעולם הזה ובגלות, הרי נתונים לחוקי והגבלות הנהגת הטבע (שאותם ברא הקב"ה), ולכן צריך להתחשב בזה, עכ"פ בנוגע לדברי רשות ועניני העולם.

ונמצא, ש„לעשות כרצון איש ואיש" (כרצון מרדכי והמן) היא סתירה מיני' ובי': כשיהודי נמצא בעולם הזה, ובזה גופא – בזמן הגלות („אכתי עבדי אחשורוש אנן"), שם יש לו כמה הגבלות מצד הנהגת הטבע והעולם וחוקי המדינה („דינא דמלכותא דינא"[54], הגבלות מנהגי המדינה[55] וכו' כשאינם בסתירה לקיום התומ"צ), שהם מכריחים אותו (ע"פ רצון ה' וע"פ תורה) להתנהג באופן מסויים – אזי לא יתכן הקיום של „כרצון איש ואיש", שהרי „רצון מרדכי" („לא יכרע ולא ישתחוה", שכן כל דבר חוץ מעבודת השם הוא „עבודה זרה") לכאורה שולל לא רק את קיום רצון המן בפועל, אלא את כל הגישה שצריך להתחשב במנהגו של עולם. ולאידך, אם מתחשבים בכך שהקב"ה שלח את בנ"י בגלות, צריכה אז לכאורה ההנהגה להיות „כרצון המן", הנהגה המדודה לפי מנהגו של עולם (כשאינו סותר לתומ"צ).

אעפ"כ, זהו החידוש, שכאשר קשורים עם הקב"ה כפי שהוא למעלה מהנהגת העולם, יש בכח לחבר שני הפכים: גם כפי שנמצאים בעולם ובגלות, יהי' „לא יכרע ולא ישתחוה", כיון שנמצאים לגמרי למעלה מזה.

ט. עפ"ז יובנו דברי המדרש: שני הפירושים במדרש מבטאים שתי דרכים של היהודי בעבודתו בזמן הגלות:

מכיון שהקב"ה שלח את היהודי לעולם הזה, ושם גופא – בגלות, תחת שליטת המלך אחשורוש, וזהו דין בתורה ש„דינא דמלכותא דינא" – אפשר לכאורה לחשוב (כרצון המן) שבעניני העולם (לא בענינים הקשורים לתומ"צ) לא שייך שבבת אחת יהיו שני ההפכים של „כרצון איש ואיש" (רצון מרדכי והמן), שיחד עם זה ש„עבדי אחשורוש אנן" בגלות, תהי' אצלו ההנהגה ד„לא יכרע ולא ישתחוה" להנהגת העולם, שכן ממה־נפשך: אם הקב"ה שלח את היהודי בגלות, זאת אומרת שמוגבלים במשהו בהנהגת הטבע וחוקי המדינה (כרצון המן), ואם לא נמצאים בגלות, שאז מתנהגים „כרצון מרדכי" באופן ד„לא יכרע ולא ישתחוה", הרי לא שייך לומר שישנו כאן „רצון המן".

בנוגע לחיובים שיש ליהודי בקיום התומ"צ ע"פ השולחן ערוך – הרי מובן ופשוט, שעל זה אף אחד אינו בעה"ב על היהודי (אפילו בזמן הגלות); אבל בנוגע לעניני רשות ועניני העולם („מעשיך" ו„דרכיך") – איך יתכן שהוא יתנהג הן כרצון המן ע"פ הנהגת הטבע לפי מנהג העולם (ואם לא הרי הוא „עובר את מצות המלך"), והן כרצון מרדכי ש„לא יכרע ולא ישתחוה".

53) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רמב.

54) גיטין י, ב. וש"נ.

55) ראה גם סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 6־174 (לעיל ע' 6־124). וש"נ.

יהודה בכוחו לפעול זאת.

ויש לומר נקודת הביאור בזה: התוקף של היהודי בעוה"ז ובזמן הגלות (כל המלכיות נקראות על שם מצרים[28]) גופא יכול להיות בשני אופנים: (א) התוקף שלו הוא רק כפי האפשרי לפי הכללים של חוקי הטבע והנהגת העולם, ועד"ז בזמן הגלות – לפי המדידות וההגבלות של הגלות, חוקי המדינה, וכיו"ב. (ב) הוא עומד לגמרי למעלה מכל עניני העולם ואוה"ע ועאכו"כ של הגלות, ואדרבה – הוא מתנהג עימם בתוקף, ועד שיש בכוחו לשנות גם את חוקי והנהגת המדינה. ויש לומר, שהתוקף של יהודה פועל שהיהודי הוא לא רק מושל ושולט ובעה"ב על אוה"ע בזמן הגלות לפי ה„כללים" של העולם והגלות, (כפי שזה הי' אצל יוסף), אלא באופן שהוא נמצא לגמרי למעלה מזה, כדלקמן.

ו. ויובן זה לפי הביאור באופן הנהגת מרדכי היהודי בזמן המלך אחשורוש – שהוא הי' במצב דומה ליהודה[29] בעמדו לפני יוסף, מכיון שבנ"י אז היו בגלות פרס ומדי תחת שליטת המלך אחשורוש, „עבדי אחשורוש אנן"[30] (לא כבימי חנוכה שהי' בזמן קיום בית שני), ואעפ"כ היתה ההנהגה אצל מרדכי ש„לא יכרע ולא ישתחוה"[31], אף ש„כל עבדי המלך גו' כורעים ומשתחוים להמן כי כן צוה לו המלך"[31], ומרדכי עמד כך בתוקף אפילו כשעבדי המלך אמרו לו „מדוע אתה עובר את מצות המלך"[32]:

בנוגע למשתה של המלך אחשורוש כתוב במגילת אסתר „כן יסד המלך גו' לעשות כרצון איש ואיש"[33]. אומרת על כך הגמרא[34], שהפירוש הוא „לעשות כרצון מרדכי והמן, מרדכי דכתיב[35] איש יהודי, המן דכתיב[36] איש צר ואויב".

במדרש[37] ישנם על כך שני פירושים:

(א) „אמר לו הקב"ה אני איני יוצא מידי בריותי ואתה מבקש לעשות כרצון איש ואיש, בנוהג שבעולם שני בני אדם מבקשים לישא אשה אחת, יכולה היא להנשא לשניהם? אלא או לזה או לזה. וכן שתי ספינות שהיו עולות בלימן, אחת מבקשת רוח צפונית ואחת מבקשת רוח דרומית, יכולה היא הרוח אחת להנהיג את שתיהן כאחת? אלא או לזה או לזה, למחר שני בני אדם באים לפניך בדין, איש יהודי ואיש צר ואויב, יכול אתה

(פרש"י עה"פ, מב"ר שם), י"ל שזהו דוקא בכחו של יהודה; אבל מהו החידוש של יהודה לגבי יוסף בהפעולה ד„לפנות לו מקום ולהורות האיך יתיישב בה"?

28) ב"ר פט"ז, ד.

29) ואמרו חז"ל שמרדכי „מיהודה קאתי" („אמו מיהודה"), ולכן נקרא „איש יהודי" (מגילה יב, סע"ב). וגם להדיעה שהי' כולי' מבנימין (שם יג, ריש ע"א. וראה פי' הרי"ף לעין יעקב שם), הרי בכל אופן שייך יהודה לבנימין, שהרי מלכות יהודה היתה על שבט יהודה ובנימין (וראה אוה"ת פרשתנו תתקפב, א. מג"א ע' ב'רעג (בהוצאת תש"נ – ע' יג)). וענין זה מודגש גם בפרשתנו – שכל עסקו של יהודה עם יוסף הי' בנוגע לבנימין, ש„עבדך (יהודה) ערב את הנער" (בנימין), ולכן „ישב נא עבדך תחת הנער" (פרשתנו מד, לב־לג. וראה אוה"ת פרשתנו שם). ונוסף לזה: „יהודי" הוא (גם) על שם הודאה, שזהו"ע „יהודה" ע"ש „הפעם אודה את הוי'" (ויצא כט, לה). וראה תו"א מג"א צט, א. ספר הליקוטים דא"ח־צ"צ ערך יהודי. וש"נ.

30) מגילה יד, א.

31) אסתר ג, ב.

32) שם, ג.

33) שם א, ח.

34) מגילה יב, סע"א.

35) אסתר ב, ה.

36) שם ז, ו.

37) אסת"ר עה"פ (פ"ב, יד). וראה יל"ש אסתר רמז תתרמח.

לצאת ידי שניהם? אלא שאתה מרומם לזה וצולב לזה". ז.א. שאחשורוש עשה בכך טעות, מכיון שאין זה שייך לבצע שני הפכים בבת אחת, הן כרצון מרדכי („איש יהודי") והן כרצון המן („איש צר ואויב"). „ולכן[38] קנתרו הכתוב כי לא יוכל לצאת ידי מרדכי והמן המתנגדים".

(ב) „ר' הונא בשם ר' בנימין בן לוי אמר, לפי שבעוה"ז בזמן שרוח צפונית מנשבת אין רוח דרומית מנשבת . . אבל לעתיד לבוא בקיבוץ גליות אמר הקב"ה אני מביא רוח ארגסטיס לעולם ששתי רוחות משמשות בו . . מי הוא זה שעושה רצון יראיו זה הקב"ה שכתוב בו[39] רצון יראיו יעשה כו'". זאת אומרת, „אף[38] שיהיו ב' זה לעומת זה יעשה ה' רצון שניהם, והיינו רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע, שאף ששאלת זה מנגדת לזה ישמע ה' לשניהם, משא"כ אחשורוש שלא יכול לעשות רצון ב' אוהביו המתנגדים, ואע"ג דאמר ב' בני אדם מבקשים לישא שפחה א' וכו', היינו במנהג העולם הטבעי כסתם בני אדם כדקאמר בנוהג שבעולם, אבל ביראי ה' יפיק רצון שניהם כו'". ז.א. שהקב"ה (בהנהגתו לע"ל) יתנהג באופן של „לעשות כרצון איש ואיש".

וצריך להבין: מסתימת לשון הגמרא הנ"ל („כרצון איש ואיש, לעשות כרצון מרדכי והמן", בלי שום שלילה בדבר) משמע שגם מצד אחשורוש יש מקום להנהגה כזו – ולכאורה איך זה מתאים עם דברי המדרש, מילתא בטעמא (לפי שני הפירושים), שאי אפשר לבצע שני רצונות הפכיים[40] (ואפילו לפי הפירוש השני במדרש, ה"ז רק בכחו של הקב"ה, והוא יעשה זאת דוקא לע"ל)?

ז. ויש לומר הענין בזה: כשמדובר אודות „בנוהג שבעולם" (במנהג העולם הטבעי) – ועד"ז מצד הקב"ה כביכול כפי שהוא מתלבש בהנהגת העולם (שם אלקים)[41] – אכן לא יכולה להיות הנהגה של „לעשות כרצון איש ואיש", „כרצון מרדכי והמן", מכיון שהם שני רצונות הפכיים; משא"כ כשמדובר אודות הקב"ה כפי שהוא למעלה מהנהגת העולם (כפי שזה יתגלה לעתיד לבוא), אזי יכול להיות „לעשות כרצון איש ואיש", שני רצונות הפכיים יחד.

וזהו החילוק בין הפירושים בזה בגמרא ובמדרש: הפירוש הראשון במדרש מדבר כפי שזה „בנוהג שבעולם"; הפירוש השני מדבר כפי שזה מצד הקב"ה בהנהגתו לע"ל; וממשמעות הגמרא יוצא, שגם ב„לעשות כרצון איש ואיש" בזמן אחשורוש היתה תועלת, מפני שגם בזמן הזה יכול יהודי (ע"י הקשר שלו עם הקב"ה) להתעלות לדרגא של לע"ל שיהי' אצלו „לעשות כרצון איש ואיש", כדלקמן.

ח. והביאור בזה (בפנימיות הענינים): „אחשורוש" בשרשו בקדושה קאי על הקב"ה כביכול, כמאחז"ל[42]

38) פי' יפה ענף השלם לאסת"ר שם.

39) תהלים קמה, יט.

40) והרי פשטות תוכן הגמרא הוא כמו התוכן במדרש – „לעשות כרצון מרדכי והמן", „שתלה הכתוב כלל ישראל במרדכי והיינו כרצונו שלא להאכילן ולשתותן דבר איסור דמרדכי גופי' ודאי דלא הי' נהנה כלל מאותה סעודה, וכן תלה כלל העובדי כוכבים בהמן שרצונו בכל אכילות" (הדא"ג מהרש"א מגילה שם).

41) וזהו מה ש„אמר הקב"ה אני איני יוצא מידי בריותי", היינו אלקות כפי שהיא בהתלבשות בהבריאה ובחוקי הטבע, שעל זה נאמר (נח ח, כב) „לא ישבותו".

42) מדרש הובא במאו"א ע' א אות קפב. וראה גם מחיר יין להרמ"א עה"פ אסתר א, יב־יג, מרקאנטי ויצא כט, י („באגדה אמרו"). ערכי הכינויים (לבעל סדר הדורות) ערך אחשורוש.

אחשורוש זה הקב"ה שאחרית וראשית שלו. ו„כן יסד המלך גו' לעשות כרצון איש ואיש" קאי על האופן בו הקב"ה קבע את הסדר בעולם, שיש „רצון איש ואיש" – בחירתו של האדם להתנהג או כרצון מרדכי או כרצון המן, „רשות לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו"[43].

אמנם זהו רק בנוגע לעצם המציאות ד„רצון איש ואיש" (שני רצונות הפכיים, והאדם בוחר באחד מהם). משא"כ „לעשות כרצון איש ואיש" (לצאת ידי שניהם) לא יכול להתבצע בפועל, כי רצון מרדכי הוא בעניני קדושה ורצון המן הוא בענינים הפכיים, ובמילא לא יתכן ששני הרצונות יתמלאו בשעת מעשה בפועל; או שמתקיים רצון מרדכי או רצון המן.

ובעומק יותר – הסתירה ד„לעשות כרצון איש ואיש" אינה רק בגלל שבמעשה בפועל אי אפשר לעשות כפי שני הרצונות, אלא יתירה מזה – „רצון מרדכי והמן" („רצון איש ואיש") הם שתי גישות שונות לגמרי, שכל אחת שוללת לגמרי, לכאורה, את השני':

רצון מרדכי הוא הנהגה באופן ד„לא יכרע ולא ישתחוה"[31], כדברי חז"ל[44] על מה שמרדכי נקרא „יהודי"[35] – „על שם שכפר בע"ז, שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי", ולכן נקרא כל יהודי בשם „יהודי", מפני שהיהדות מתבטאת בכך שהוא „כופר בע"ז", „לא יכרע ולא ישתחוה".

וידוע, שזה כולל לא רק „עבודה זרה" ממש, אלא כל דבר שאינו קשור ל„ועבדתם את ה' אלקיכם"[45] (אפילו אם זה אינו היפך השולחן־ערוך), ה"ז נקרא „עבודה זרה" – „עבודה שזרה לו"[46], הדבר זר ליהודי, מכיון שכל ענינו של יהודי הוא – לעשות רצון אביך שבשמים[47], כמאחז"ל[48] „אני לא[49] נבראתי אלא[49] לשמש את קוני"; והיות ש„נבראתי" הוא כל רגע ורגע של קיום האדם בעולם הזה, הרי מובן שכל פרט מעבודתו בכל רגע צריך להיות „לשמש את קוני", כציווי התורה – „כל מעשיך יהיו לשם שמים"[50], ו„בכל דרכיך דעהו"[51], „כל" דוקא, ולא רק „כל מעשיך" – כל המעשים שלך, אלא גם שכל מעשה בעצמו יהי' כל כולו לשם שמים, שהרי אם ישנו דבר נוסף מלבד זה (שימוש את קוני) – הרי זו „עבודה שזרה לו" (שהרי זהו ההיפך מ„נבראתי"). ועד השלימות בזה – ש„מעשיך" הם לא רק „לשם שמים", אלא שב„מעשיך" ו„דרכיך" גופא – „דעהו"[52] ו(יתירה מזו –) „שמים" עצמו (ע"ד האכילה והשתי' בשבת, שזוהי גופא מצוה, מצות

43) רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

44) מגילה יג, ריש ע"א.

45) משפטים כג, כה.

46) ראה ב"ב קי, א: הוא סבר לע"ז ממש, ולא היא, אלא ע"ז עבודה שזרה לו (הוא חשוב והמלאכה נמבזה ומכוערה אלא שאין בה איסור – רשב"ם). – וראה סה"ש תנש"א ח"א ע' 372.

47) אבות פ"ה מ"כ.

48) משנה וברייתא סוף קידושין.

49) גירסת הש"ס כת"י (אוסף כתבי־היד של תלמוד הבבלי, ירושלים תשכ"ד) במשנה וברייתא הנ"ל. וכן הובא במלאכת שלמה למשנה שם. ובכ"מ. וראה גם יל"ש ירמי' רמז רעו.

50) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דיעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

51) משלי ג, ו. וראה רמב"ם וטוש"ע שם. שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ב.

52) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104 ואילך. ובכ"מ.